

Exoten rubriek

Watercrassula-avonturen in Ruigahuizen

Klaas Ybema, Freerk Kunst & Henk Jansen

Vorige zomer ontdekten Freerk Kunst en Klaas Ybema deze exoot in een sloot bij het Star Numanbos in de buurt van Ruigahuizen (figuur 1). Nadat boswachter Sjoerd Bakker van Staatsbosbeheer (SBB) was gewaarschuwd, werd meteen fiks doorgepakkt en werden alle planten grondig verwijderd, waarbij behoorlijke publiciteit ontstond tot aan Omrop Fryslân toe. Hierbij hun verslag.

“Tijdens een planteninventarisatie voor FLORON op 2 juli 2013 in Gaasterland troffen we bij Ruigahuizen in het hok 167.543 een ons onbekend plantje aan. Hij groeide langs een van de gegraven poeltjes in het bos, niet ver van de waterkant. Onze plantenkennis was niet toereikend en zelfs het herkennen van familie, laat staan geslacht, lukte niet. Dus plantje deels meegenomen (niet te veel, want mogelijk zeldzaam!) en thuis onafhankelijk van elkaar uitgezocht. De gebruikelijke flora's gaven niet direct uitsluitel, maar met de digitale flora lukte het beter. Met het exotenboekje als controle erbij, bleek het uiteindelijk te gaan om *Watercrassula*, een invasieve exoot die niet krachtig genoeg bestreden kan worden en eigenlijk met wortel en tak moet worden uitgeroeid om te voorkomen dat hij de hele sloot / plas overneemt. Dus stelden wij Sjoerd Bakker, terreinbeheerder namens SBB, van onze vondst in kennis, die de plant direct verwijderde.

Drie dagen later kwamen we bij een particulier, wonende op steenworp afstand van de Wyldemerck (hok 164.542), op uitnodiging een terreintje inventariseren waarin zich een ruim bemeten, gegraven vijver bevond. Op de oever daarvan bevond zich een zone met een tot voor kort onbekend plantje dat ons deed verbleken: *Watercrassula*. Geen polletje, zoals in Ruigahuizen, geen tientallen, maar honderden, als een dekentje langs de kant. We drukten de verbouwde bewoners op het hart de vijver te

Figuur 1. Vindplaats *Watercrassula*, Ruigahuizen 11 augustus 2013 (foto Jan Ybema).

Figuur 2. *Watercrassula*, Oosterwolde 11 augustus 2013 (foto Harrie Bosma).

dempen om geen ecologische ramp in de Wyldemerck te veroorzaken. Ze schrokken, boden desondanks koffie aan, waarna we alarmfase 1 instelden.

Een week of drie later. Weer een FLORON tochtje langs Ruigahuizen. Daar ligt een mooi begroeide sloot, die enkele jaren geleden is gegraven, samen met die poeltjes verderop. We troffen er Pilvaren aan en waren enthousiast. Tot de *Watercrassula* in beeld verscheen en wel langs tientallen meters slootkant. Het onheil zou niet meer te keren zijn; Pilvaren en Knolrus werden door deze uitheemse onverlaat reeds overwoekerd en draconische maatregelen waren vereist. Dus opnieuw Sjoerd Bakker gewaarschuwd, waarna het bericht via de Balkster Courant zelfs de regionale pers haalde. Begin augustus. De Leeuwarder Courant kondigt aan dat bij Ruigahuizen met groot materieel een invasieplant zal worden verwijderd door SBB. Een paar dagen later wordt de klus geklaard en Omrop Fryslân heeft er zelfs een item van gemaakt in de rubriek Hjoed.

Bij een nieuwe inspectieronde blijkt dat de graafmachine in de sloot geen half werk heeft verricht. De *Watercrassula* lijkt volkomen weggevaagd, maar ook van de Pilvaren zou wel eens weinig kunnen zijn overgebleven. Volgend jaar (2014) zal moeten blijken of het meest gevreesde scenario realiteit wordt: een klein stukje *Watercrassula*, nauwelijks zichtbaar, is blijven zitten en koloniseert de sloot opnieuw. Verwachting: we inventariseren de Wyldemerck en treffen daarbij opnieuw *Watercrassula* aan. Geen duizenden, maar miljoenen, gebiedsdekkend. De particulier had zijn vijver niet gedempt. Dat heeft de *Watercrassula* dan inmiddels voor hem gedaan”.

Achtergrondinformatie over de *Watercrassula*

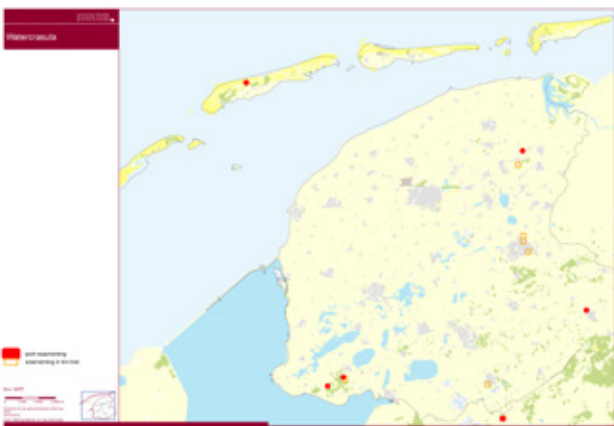
De *Watercrassula* of Swamp Stonecrop dan wel Pygmeeweed (“dwergkruid”) genaamd, komt van oorsprong uit Australië en Nieuw Zeeland. Zij is al in 1914 in Engeland ingevoerd, waar zij vanaf 1956 voor het eerst in het vrije veld werd aangetroffen en sindsdien op meer

Figuur 3. *Watercrassula*, dichte matten vormend, Oosterwolde 7 juni 2012 (foto Harrie Bosma).

dan vijftienhonderd plaatsen werd gevonden. In 1995 werd de soort voor het eerst in Nederland gemeld in een ven bij Etten-Leur. Hoogstwaarschijnlijk afkomstig uit een aquarium of vijver. *Crassula helmsii* werd daar namelijk jarenlang als snelgroeiende soort te koop aangeboden, onder de naam (water)naaldkruid of de foutieve wetenschappelijke naam *Crassula recurva*. Overigens is in 2011 een verkoopverbod ingesteld.

De plant is wintergroen en heeft stengels die tot 1.30 m. lang kunnen worden. De blaadjes (figuur 2) zijn klein en vlezig net als bij andere vetplanten. Van boven plat en van onder rond. Onder water zijn de blaadjes meestal helemaal plat. Ze zijn tegenoverstaand en verspringen kruiselings langs de stengel. Verschil met Sterrenkroossoorten (*Callitriche spec.*) is dat de blaadjes bij de stengel met elkaar vergroeid zijn. De bloemen zijn 4-talig en uiterst klein (zo'n 3 millimeter). Ze zijn roze-wit, ruiken zoet en staan op korte steeltjes in de bladoksels. Of er in Nederland zaadsetting plaatsvindt, is niet bekend. De soort kent vergeleken met andere exoten een opmerkelijk brede amplitudo: komt van voedselarm tot voedselrijk en van zoet tot brak en van stilstaand tot zwakstromend water voor. Alleen in dieper en snelstromend water ontbreekt zij, hoewel er *Watercrassula* gevonden is tot anderhalve meter diep. Het beste gedijt zij van zo'n 20 centimeter onder water tot de zone die af en toe onder water komt te staan.

Figuur 4. Verspreiding van *Watercrassula* in Fryslân.

Dit kan in de praktijk matten van 5 tot 8 meter brede *Watercrassula* opleveren, waartussen zich nauwelijks een andere waterplant staande kan houden (figuur 3). Vegetatieve verspreiding kan plaatsvinden door kleine stukjes stengel of winterknoppen.

Na de eerste vondst in Etten-Leur werd in 2001 Twente bereikt. Daar groeide de soort vlak bij natuurgebied de Bergvennen. Lang bleven Groningen, Flevoland en de Waddeneilanden "crassula-vrij", maar een blik op de FLORON verspreidingsatlas leert dat de soort ondertussen ook op Terschelling gevonden is. In het noorden is zij behalve in Drenthe nu dus ook in Fryslân vastgesteld. Niet alleen in Zuidwest-Fryslân maar ook in de Noardlike Fryske Wâlden en op de grens met Drenthe. Op bijgaand kaartje is het meest recente verspreidingspatroon te zien (figuur 4). Door de deskundigen van de Exotengids wordt aangeraden de plant zo zorgvuldig mogelijk te verwijderen. In Engeland is wel met herbiciden gewerkt en Maarten Zonderwijk schrijft ook over de methode om de oever met zwart plastic af te dekken, wat nogal rigoureuus lijkt, omdat alle vegetatie dan afsterft. Ook het afdekken met een laag zand wordt hierbij wel overwogen. Feit is dat deze waterplant aan een gestage opmars bezig is, waar we vermoedelijk niet zo veel aan kunnen veranderen. Interessant zou het zijn om te weten welke organismen de soort in het land van herkomst in toom houden. Net als bij de recent op het Aziatisch lieveheersbeestje aangetroffen predatoren, zouden na verloop van tijd heel goed natuurlijke vijanden van deze *Watercrassula* zich kunnen gaan melden.

Met dank aan Hinko Talsma voor het samenstellen van het meest recente Friese verspreidingskaartje op basis van NDDF.

Literatuur

Leeuwarder Courant 13 augustus 2013. *Watercrassula* in sloot Ruigahuizen verwijderd.

Leeuwis, R., L. Duistermaat, A. Grittenberger, T. van der Have, M. Soes & J. van Valkenburg, 2013. Veldgids exoten. KNNV, Zeist.

Zonderwijk, M., 2008. Pygmeeweed ofwel *Watercrassula*, rubriek: aan de waterkant. *Natura* 2008 (1): 4-6.

Websites

www.qbank.eu/Plants (ook met Europese verspreidingskaart)

www.verspreidingsatlas.nl/planten/ (verspreidingskaart in Nederland)

Klaas Ybema
Waechfinne 14
8711 EG Warkum
k.ybema@planet.nl

Freerk Kunst
Noord 125
8711 AD Warkum
fkunst@live.nl

Henk Jansen
Skeanewei 12
9212 VC Boarnburgum
info@elodea.org